

Graad in de kijker 1^e 2^e 3^e

24 september 2020

Implementatie cahier W.O.

**vanuit eigen
klaspraktijk
samen oefenen**

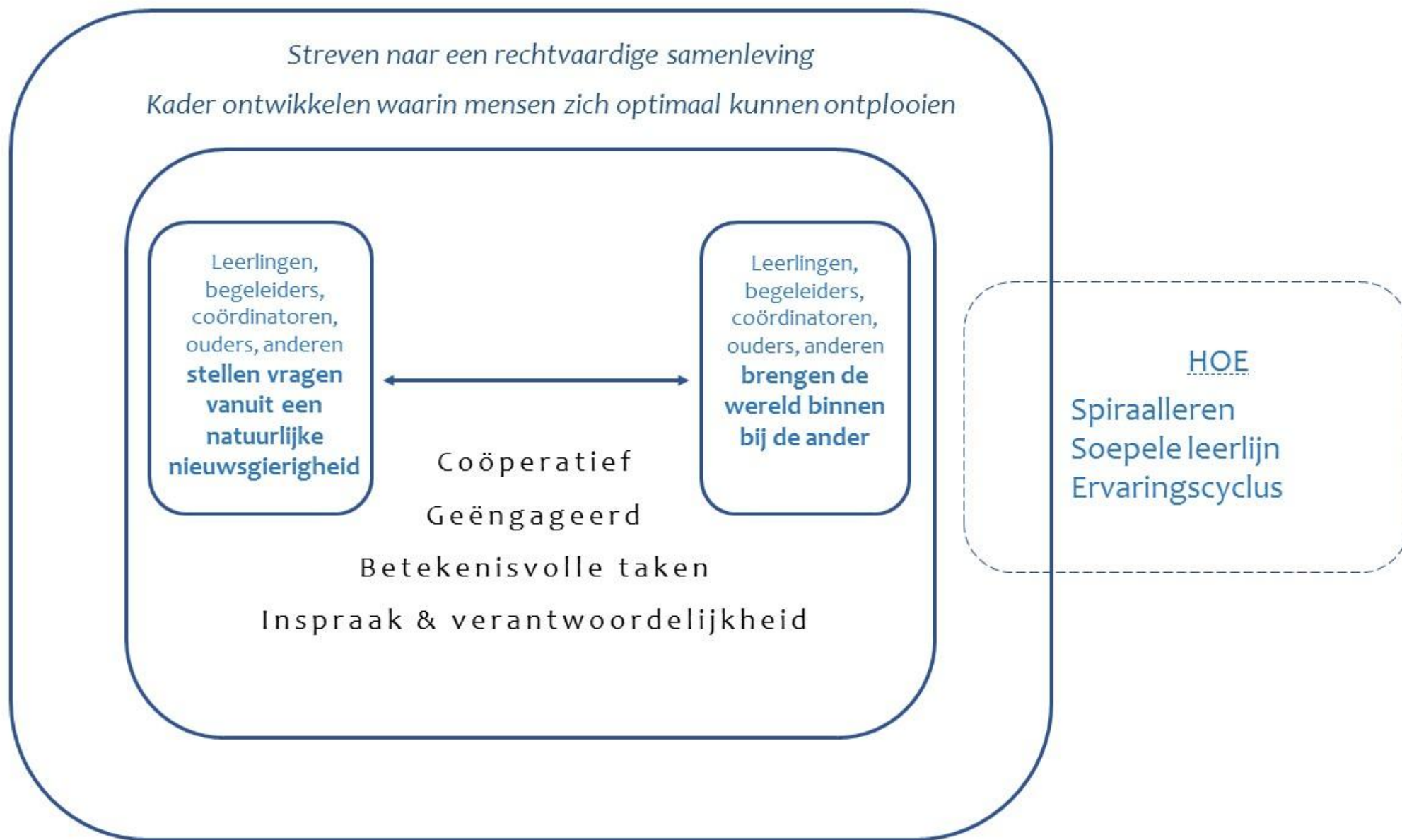
Plan van de dag

1. Vincent met een stukje 'theorie' : schijnbare paradox
  2. Jullie aan de slag met **jouw leerspiraal**
  3. Vincent met een stukje 'theorie' : verschillende voelsprietten
  4. Opening van **jullie deelmarkt**
  5. Vincent met een stukje 'theorie' : succescriteria
  6. Eigen werktijd met **verschillende bronnen**
  7. Reflectie op de dag en op de materie: Hoe ga je hiermee verder?
- Pauze ergens tussenin
  - Julie bijzitter met recht/plicht om te onderbreken

Deel 1

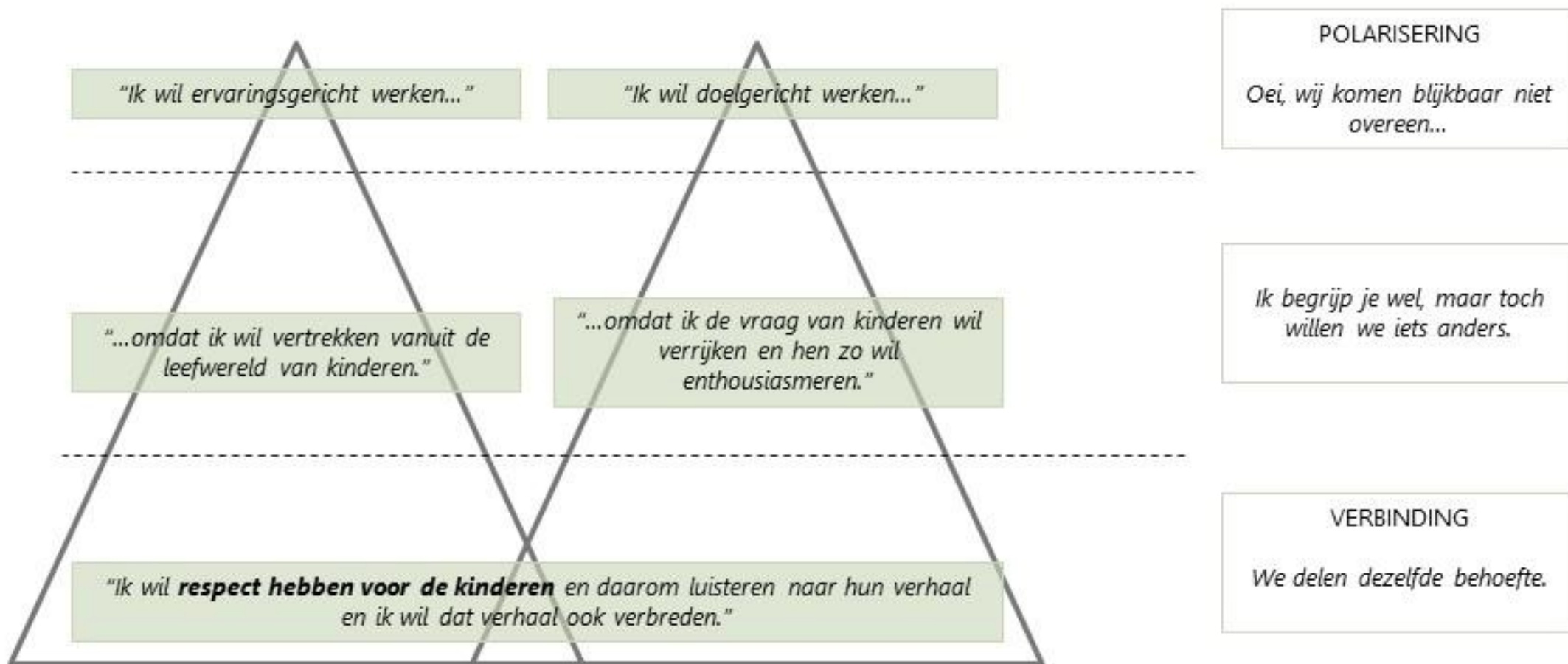
Zijn ervaringsgericht en doelgericht tegengesteld?

Cahier W0 en de zeven pijlers

Schijnbare paradox:

Stel je voor... twee collega's die op het eerste zicht een totaal verschillende stijl en aanpak hebben. Maar eigenlijk delen ze dezelfde behoefte en voelen ze dezelfde spanning.

Uitdaging : ervaringsleren doelgerichter maken

Hun verhalen en ervaringen verbreden en verdiepen

Mijn voelsprietten aanscherpen

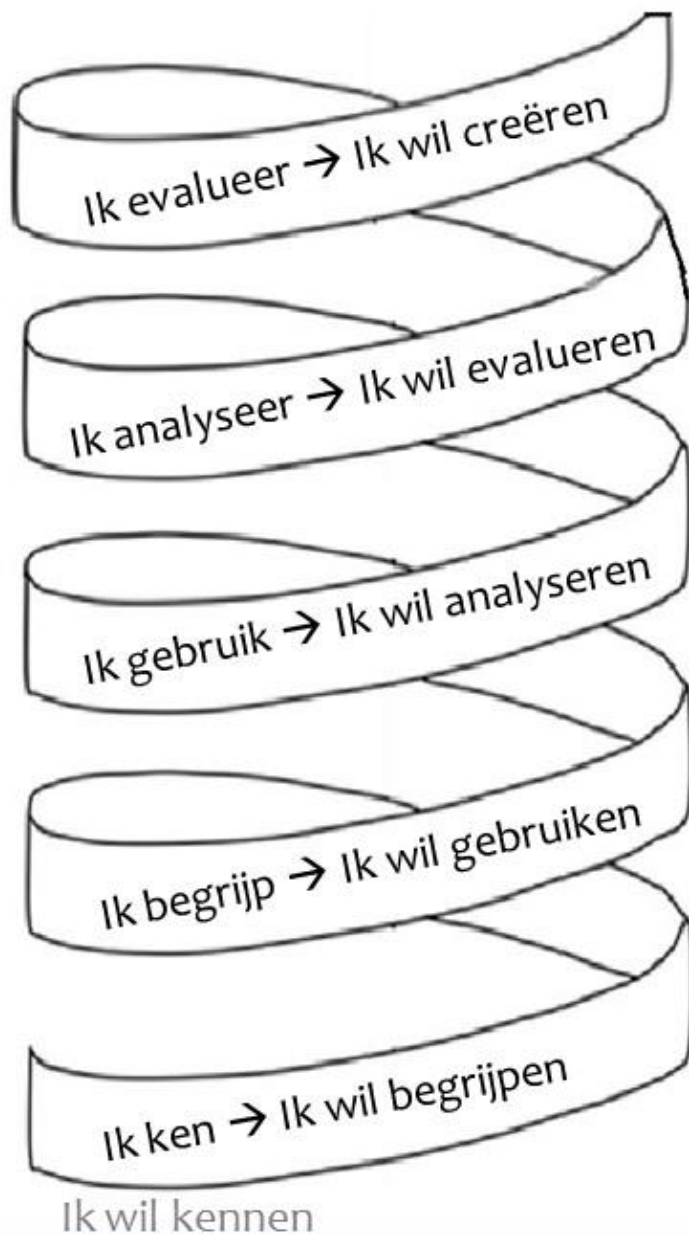
met de WO-Waaier
via de leerspiraal
en de taxonomie van Bloom

eindpunt ODET
aantal deelstappen
concrete acties

Stel: je krijgt een vraag binnen in de ronde. Je bekijkt de W.O.-waaier. De zes deeldomeinen en werkwoorden geven je al wat richting maar blijft wat mager. Je bekijkt de ontwikkelingsdoelen en eindtermen verder in de W.O.-waaier. Het vetgedrukte werkwoord maakt het concreter. Toch is het moeilijk voor jou om met je jongste/middelste lager een concreet doel te kiezen om de vraag uit de ronde te verrijken/verbreden/verdiepen.

Je beslist om een vaardigheid (geen inhoud of thema!) te kiezen met behulp van de leerspiraal en/of de taxonomie van Bloom. Dat wordt al een stuk concreter! Je focust dus niet op de eindvlag op de berg (= de eindtermen voor het 6e leerjaar) maar op de tussenstop onderweg. Je focust op één vaardigheid en beslist welke activiteiten/werkwoorden je tussendoor aanbiedt.

CREËREN = nieuwe ideeën, oplossingen of producten ontwikkelen
EVALUEREN = de waarde van ideeën, materialen en methoden beoordelen door het ontwikkelen en toepassen van criteria
ANALYSEREN = informatie kunnen opdelen in de verschillende onderdelen
GEBRUIKEN = strategieën, concepten, principes en theorieën in nieuwe situaties kunnen gebruiken
BEGRIJPEN = betekenis kunnen geven aan informatie
KENNEN = specifieke informatie kunnen ophalen

CREËREN <i>Ik kan suggesties ter verbetering van dit huis geven.</i>
EVALUEREN <i>Ik kan beoordelen of dit huis goed gebouwd is.</i>
ANALYSEREN <i>Ik analyseer hoe dit huis gebouwd is en herken de onderdelen.</i>
GEBRUIKEN <i>Ik ben in staat zelf een huis te bouwen.</i>
BEGRIJPEN <i>Ik begrijp de logische stappen om een huis te bouwen.</i>
KENNEN <i>Ik weet hoe een huis gebouwd wordt.</i>

Cognitieve niveaus (proces dimensies)

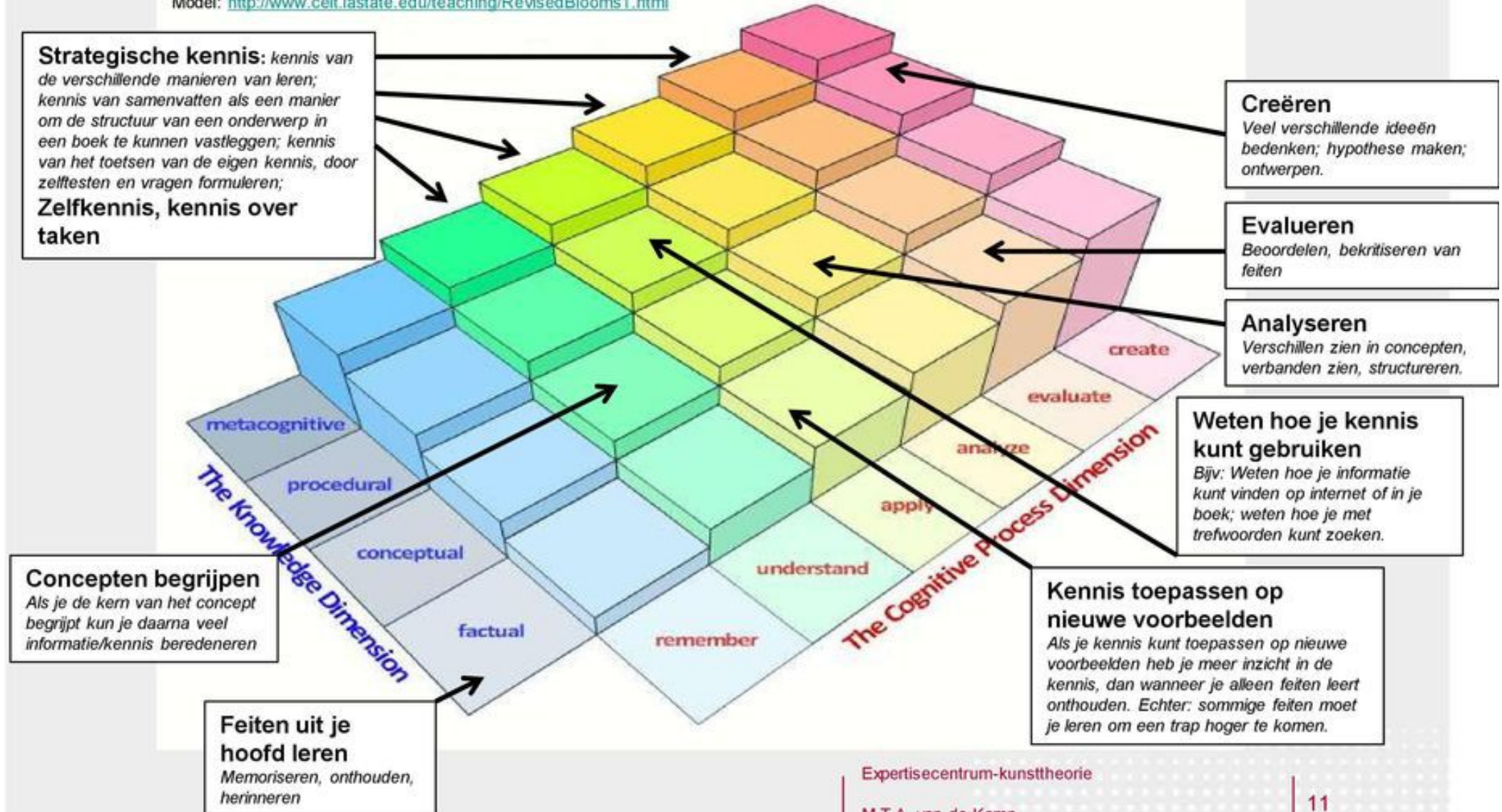
ONTHOUDEN	BEGRIJPEN	TOEPASSEN	ANALYSEREN	EVALUEREN	CREËREN
Herkennen Opsommen Beschrijven Identificeren Herinneren Benoemen Aanwijzen Vinden	Interpreteren Toelichten Classificeren Samenvatten Afleiden Vergelijken Uitleggen	Implementeren Uitvoeren Gebruiken Hanteren	Differentiëren Onderscheiden Organiseren Ontleden Integreren Structureren Attribueren Deconstrueren	Checken Coördineren Bekritisieren Experimenteren Beoordelen Testen Vaststellen Monitoren	Genereren Visualiseren Reorganiseren Plannen Ontwerpen Produceren Construeren

Soorten kennis (kennis dimensies)

feiten	:	ik weet dat een poes snorharen heeft
concepten	:	ik snap dat de poes onder de zoogdieren/katachtigen valt
procedures	:	ik kan een determinatietabel gebruiken
metacognitie	:	ik besef dat mijn poes familie is en blijft van bijv. de tijger en dus altijd een jager zal zijn. Ik moet voorzichtig blijven met de poes

DE HERZIENE TAXONOMIE VAN DE LEERDOELEN VAN BLOOM

Model: <http://www.celt.iastate.edu/teaching/RevisedBlooms1.html>

Oefening : ervaringsleren doelgerichter maken

Hun verhalen en ervaringen verbreden en verdiepen

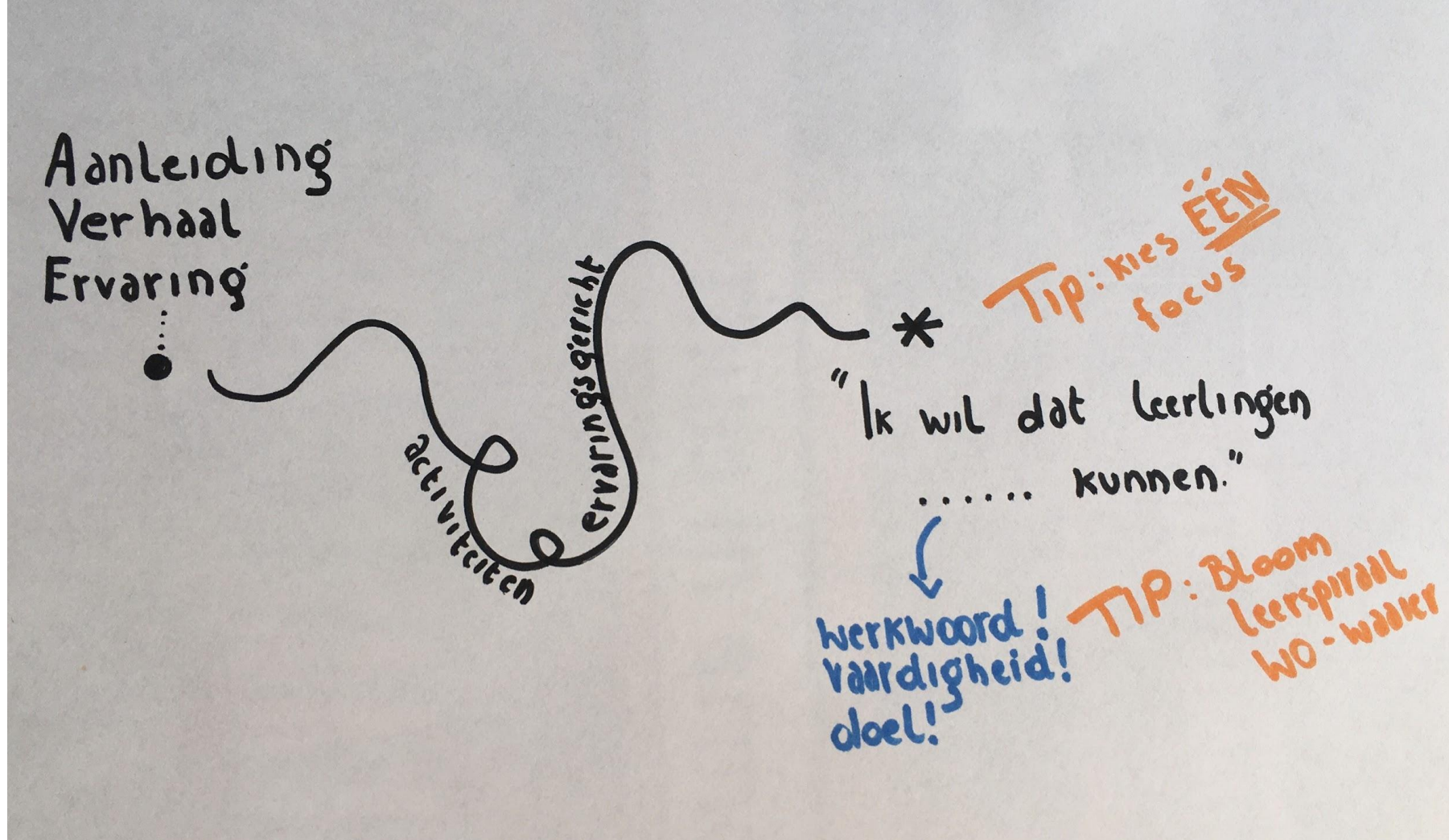
Mijn voelsprietten aanscherpen

met de WO-Waaier
via de leerspiraal
en de taxonomie van Bloom

eindpunt ODET
aantal deelstappen
concrete acties

Voorbeeld: in de ronde gaat het over paarden. Verleidelijk om meteen in activiteiten en ideeën rond dat *thema* te gaan denken. Maar nood aan een werkwoord/vaardigheid! Niemand zegt “Ik wil dat mijn leerlingen op het einde kunnen paarden.” Je zegt wel “Ik wil dat mijn leerlingen op het einde paarden kunnen **herkennen**.”

Tijdens de oefening merkten we...

- hoe moeilijk het is om een **doel** te formuleren. We hebben veel ideeën voor activiteiten, maar minder voor welk doel/welke vaardigheid/welke soort kennis we met de leerlingen willen bereiken.
- dat je soms rechtstreeks, via één activiteit, van een ervaring naar een doel gaat **EN** dat je soms via allerlei 'omwegen', via verschillende activiteiten en daardoor ook langs verschillende vaardigheden - je vooropgestelde doel bereikt. Beiden kunnen, dat is net de kracht van de **leerspiraal**.
- dat je best **één focus** kiest. Doorheen de activiteiten en het proces komen heel wat andere vaardigheden en thema's aan bod, maar jij als begeleider focust je wel steeds op één duidelijk doel dat je wil bereiken. We zijn niet *zomaar ervaringsgericht* aan de slag.

In de kantlijn

- Straks nog extra bronnen en materiaal hierover
- Taxonomie van Bloom krijgt ook kritiek en (betere) alternatieven
  - > kunstmatige indeling
  - > verschillende versies in omloop
  - > enkel middel geen doel
  - > gevaar dat overheid of leerplanmakers alles op die manier indelen, vastzetten en normeren
  - > verplichten?
  - > ...

Verstandig gebruiken :

- **Geeft ons taal** om in gesprek te gaan over doelen en tussendoelen, over verschillende soorten kennis en vaardigheden
- Maakt leren **concreter**: wat wil ik nu precies bereiken en doen?
- **Hoop** : ervaringsleren doelgerichter maken

Je verrijkt, verbreedt en verdiept het verhaal vanuit...

Je eigen interesses en talenten

Door jezelf persoonlijk te verrijken, door je goed te voelen in je vel thuis en op school, door inzicht te hebben in jouw talenten en interesses,...

Pedagogisch project van de school

Door je persoonlijk verbonden te voelen met de identiteit van de school, door in nauw contact te staan met collega's en ouders, door samen het pedagogisch project levend en zichtbaar te maken,...

De omgeving

Door partnerschappen op te zetten met de buurt, door als team kansen in de omgeving te inventariseren, door m.b.v. de materiaallijst achteraan het cahier je klas en school te verrijken, door te screenen in welke mate je klas en school een krachtige leeromgeving zijn,...

Verhalen en ervaringen

Door je te bekwamen in ervaringsgerichte technieken, door afspraken te maken in het team over ronde/onderzoek-werkstuk/project, door je leerlingen en hun context te kennen, door af te spreken hoe je omgaat met ouderparticipatie,...

Ontwikkelingsdoelen en eindtermen

Door de minimumdoelen te beheersen en ermee te spelen, door de W.O.-waaier te gebruiken, door als team af te spreken voor welke clusters van eindtermen je tussenstappen (soepele leerlijn) wil maken, door de drie sporen waarlangs leerlingen de eindtermen bereiken in jullie school/klas te onderzoeken, door geregeld vorming te volgen,...

We hebben goed geoefend daarnet in het versterken van de voelspriet *ontwikkelingsdoelen en eindtermen*. Maar die voelspriet groeien ook op andere manieren. Door jouw context op school, jouw opleiding en je professioneel handelen. Niet altijd heel bewust of formeel, maar vaak ook spontaan en intuïtief. Gelukkig! Je ziet dus dat het cahier meer is dan een leerplan en niet puur draait om die minimumdoelen. De ontwikkelingsdoelen en eindtermen zijn maar één voelspriet in dat hele proces.

We gaan ons in een tweede deel daarom eens focussen op de voelspriet 'omgeving'. Hoe kan jouw klasinrichting en klaswerking een uitdagende leeromgeving worden waar ervaringsgericht leren automatisch doelgericht aangepakt wordt? Hoe kan je jouw vaste werking verbeteren? Hoe kan je klas- en schoolrituelen installeren die versterkend werken en de input van de leerlingen verbreden en verdiepen? Welke kaders we daarvoor kunnen gebruiken, zullen we straks zien op de markt en daar hebben jullie zelf van alles voor meegebracht ...

Je verrijkt, verbreedt en verdiept het verhaal vanuit...

Je eigen interesses en talenten

Door jezelf persoonlijk te verrijken, door je goed te voelen in je vel thuis en op school, door inzicht te hebben in jouw talenten en interesses,...

Pedagogisch project van de school

Door je persoonlijk verbonden te voelen met de identiteit van de school, door in nauw contact te staan met collega's en ouders, door samen het pedagogisch project levend en zichtbaar te maken,...

De omgeving

Door partnerschappen op te zetten met de buurt, door als team kansen in de omgeving te inventariseren, door m.b.v. de materiaallijst achteraan het cahier je klas en school te verrijken, door te screenen in welke mate je klas en school een krachtige leeromgeving zijn,...

Verhalen en ervaringen

Door je te bekwamen in ervaringsgerichte technieken, door afspraken te maken in het team over ronde/onderzoek-werkstuk/project, door je leerlingen en hun context te kennen, door af te spreken hoe je omgaat met ouderparticipatie,...

Ontwikkelingsdoelen en eindtermen

Door de minimumdoelen te beheersen en ermee te spelen, door de W.O.-waaier te gebruiken, door als team af te spreken voor welke clusters van eindtermen je tussenstappen (soepele leerlijn) wil maken, door de drie sporen waarlangs leerlingen de eindtermen bereiken in jullie school/klas te onderzoeken, door geregeld vorming te volgen,...

Deel 2

omgeving
verrijken
vaste werking
versterken
gepast materiaal
ontwikkelen

Hoe bereiken leerlingen de eindtermen? Niet door handboeken, wel door een complexe klas- en schoolpraktijk!

Vaste werking doorheen de klas en de school

Infrastructuur

Activiteiten

Pedagogische keuzes

Ervaringsgericht werken vanuit de klasgroep

Ronde(vraag)

Onderzoek of werkstuk

Projecten

Sturing door de begeleider

Geplande les

Ad hoc les

Hoe bereiken leerlingen de eindtermen? Niet door handboeken, wel door een complexe klas- en schoolpraktijk!

Vaste werking doorheen de klas en de school

Infrastructuur

Activiteiten

Pedagogische keuzes

Ervaringsgericht werken vanuit de klasgroep

Ronde(vraag)

Onderzoek of werkstuk

Projecten

Sturing door de begeleider

Geplande les

Ad hoc les

Voorbeeld uit een fictieve school

Vaste werking doorheen de klas en de school

Infrastructuur

Fietsparcours op de speelplaats, tuin om kampen te bouwen, tijdlijn in de klas

Activiteiten

Elke week koken met kleuters, samenwerking met een natuur-educatief centrum, dag starten met overlopen dag- en weekplanning

Pedagogische keuzes

Rots & water, regels om conflict op te lossen op speelplaats

Ervaringsgericht werken vanuit de klasgroep

Ronde(vraag)

Bijv. elke begeleider gebruikt *LSD*-techniek (luisteren, samenvatten, doorvragen: zie ook een [voorbeeld in oef 3 van stap 1](#)). Bijv. [W.O.-waaier](#) hangt in het groot uit in de klas zodat begeleider meteen ziet hoe hij/zij vraag kan verrijken en verdiepen. Op latere leeftijd gebruiken de leerlingen zelf de mindmap om hun vraag te verrijken.

Onderzoek of werkstuk

Bijv. vanuit de ronde onderzoekt groepje hoe brood wordt gemaakt. Ze gebruiken hiervoor vaste fiches (zoals techniekfiche, dierenclassificatie, historisch feit onderzoeken,...). Bijv. We hanteren een werkwijze van onderzoek voorstellen > bespreking met de klasgroep > onderzoek verfijnen > presentatie (zoals op onze [nascholing Werkstuk/onderzoek](#)).

Projecten

Bijv. project Egypte met onderzoek oude Egypte en piramides. Begeleider brengt De Nijl in om natuur en ruimte te betrekken. Bijv. We vullen altijd [projectfiche](#) in waar alle leergebieden op staan.

Sturing door de begeleider

Geplande les

Elk jaar les rond seksualiteit bij oudste leefgroep, Kranten in de klas bij leefgroep 2

Ad hoc les

Standaard check-up bij 4e leerjaar rond provincies, rivieren etc. en op basis daarvan beslissen om les te geven. Thema's die doorheen jaar niet/weinig aangeduid worden op de [mindmap van de W.O.-waaier](#) krijgen plek in ateliers.

Markt: didactische leermiddelen

Wij werken niet met vaste handboeken of lesjes W0.

We gebruiken de verhalen en ervaringen van de kinderen en koppelen daar inhoud en doelen van W0 aan vast.

Passend didactisch materiaal is nodig en vooral handig om dat ervaringsleren toch doelgericht te maken en te situeren in het groter geheel.

Er circuleren handige stappenplannen, steekkaarten of invulfiches, sjablonen of zoekkaarten, paspoorten en rubriceerboeken waar jullie kinderen mee werken.

Breng dat materiaal mee en vertel hoe, wanneer en waarom je het gebruikt.

We organiseren een grote deelmarkt en leren van elkaar.

Dat kunnen steekkaarten of sjablonen zijn die je zelf ontwikkelde en/of paspoorten of stappenplannen die je elders vond.

1. Groep in twee splitsen : marktkramers en bezoekers
2. Om de beurt wisselen en andere rol nemen
3. In een volgende fase in eigen groep ook nog eens uitwisselen
4. Reflectie (eigen notities): wat wil ik onthouden, meenemen, integreren, ...?
5. Reflectie (coöperatie): wat willen we op welke manier verder delen met elkaar?

vruchtenonderzoek

1. welke vrucht?

2. naam

3. kleuren?

☐ ☐ ☐ ☐

4. eetbaar?

JA / NEEN

5. omhulsel?

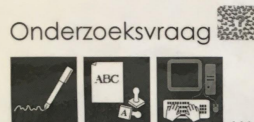

Teken het blad:

on-der-zoek

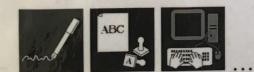
1. Onderzoeksvraag

2. Waar zoek ik het op?

3. Tekst lezen, informatie vragen,...

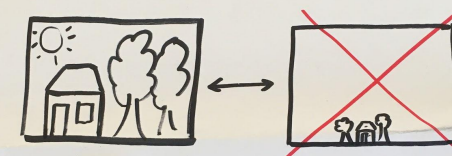
4. Antwoord opschrijven

5. Verwerking maken

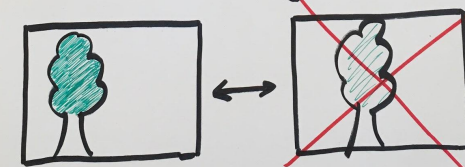

is mijn tekening klaar?

- heb ik het volledige blad gebruikt?

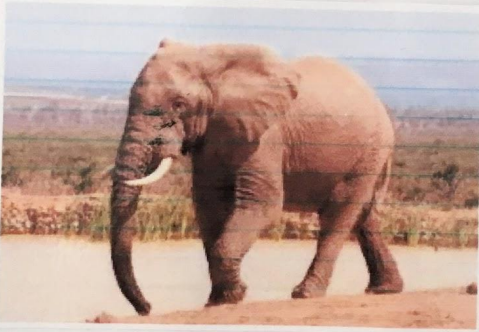
- heb ik alles ingekleurd?

- staat mijn naam erop?
joke

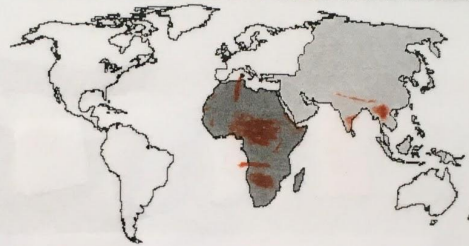
Olifant

NAAM: olifant

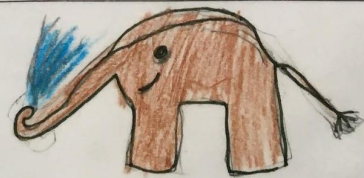
SOORT: zoogdier

WOON
PLAATS:

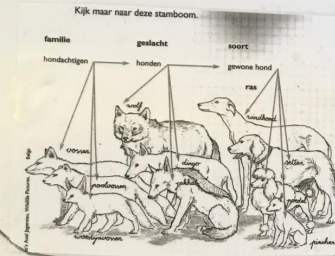

VOEDSEL: vruchten
boomschors struiken

Olifanten spelen graag in de modder

de familie

de jongen

de poot

de vos

de bouw

het eten

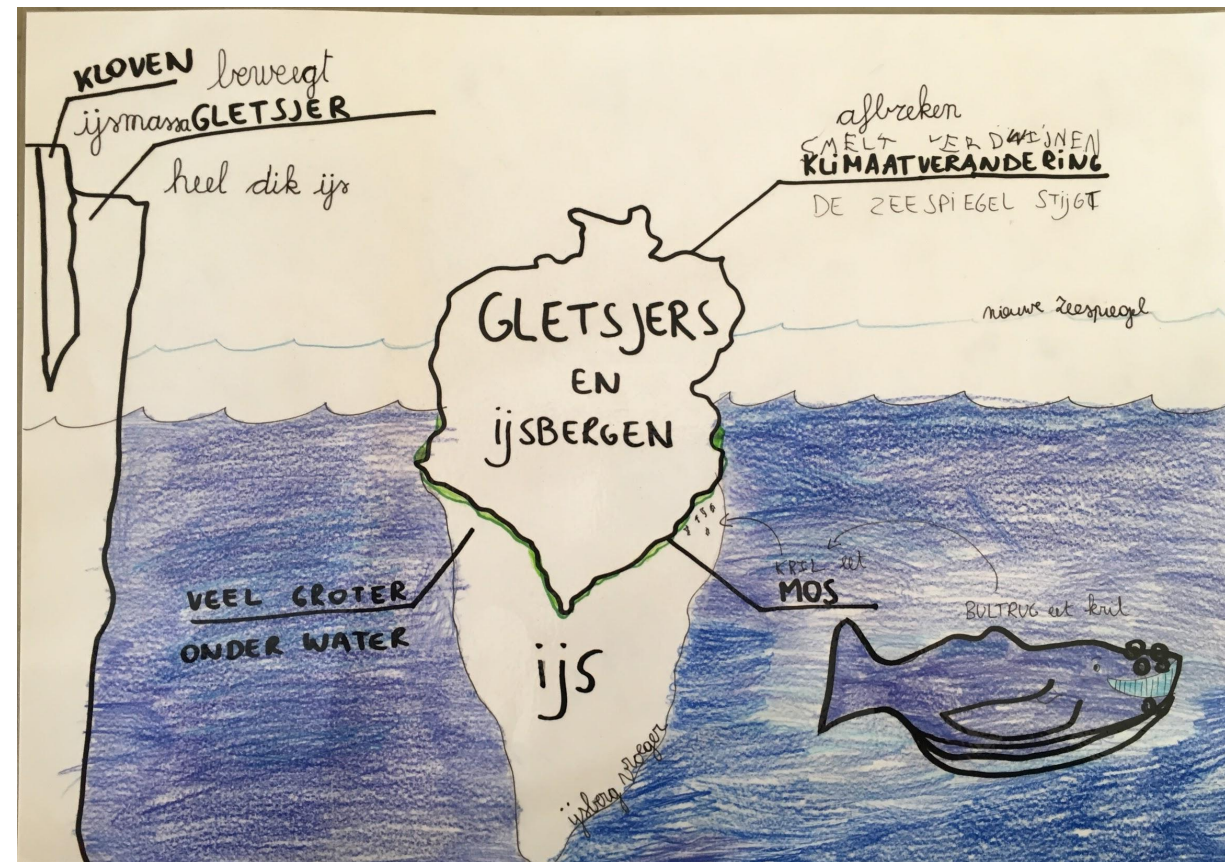
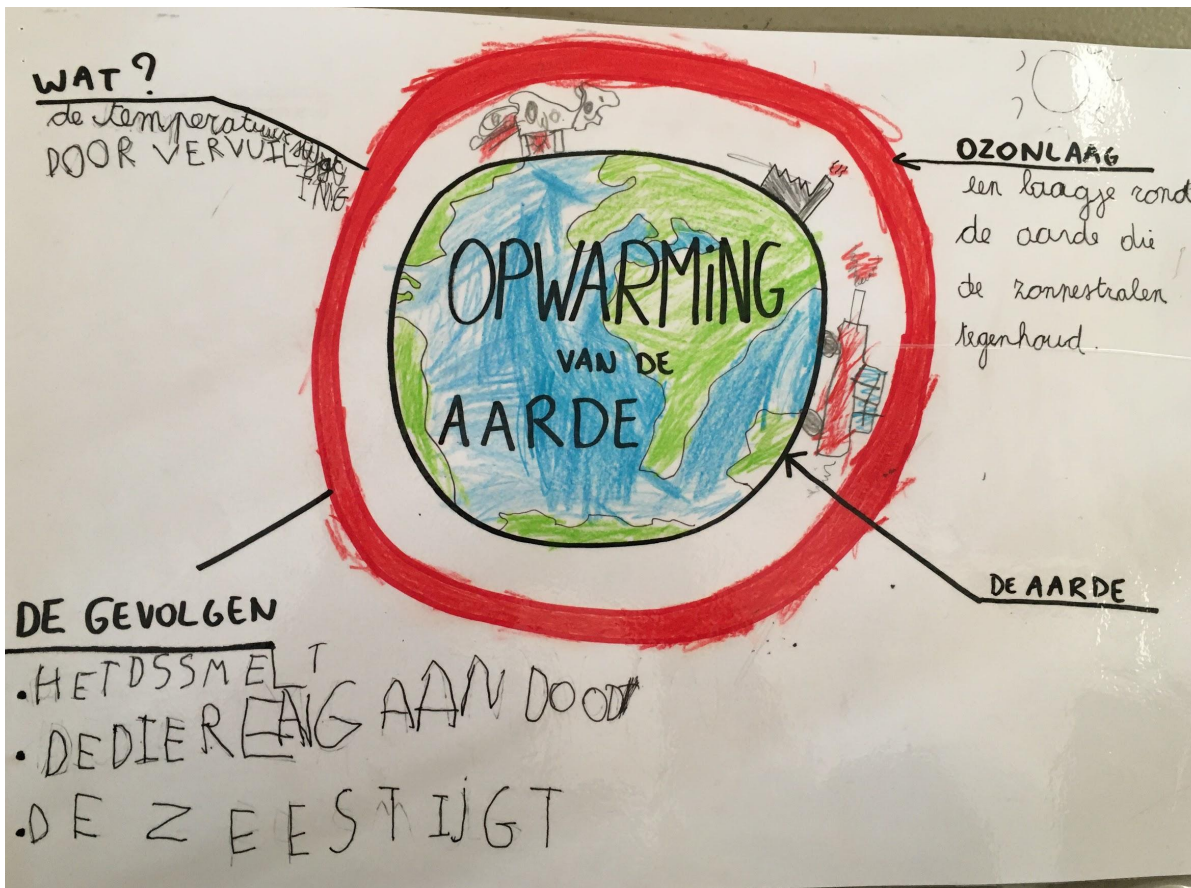

▲ Vossen leven in familiegroepen. Hier zie je enkele van hen dicht bij hun burcht: een hol onder boomwortels.

◀ Dit is een rekel of mannetjesvos. Het vrouwtje heet moeder. Kijk eens naar die prachtige staart met dat witte puntje...

Deel 3

Natuurlijk leren ervaringsgericht werk doelgericht maken

niet zomaar blind starten

Succes criteria

niet zomaar blind starten

Filmfragment

Om op te warmen kan je dit [filmpje](#) (nog eens) bekijken over de vlinder van Austin.
Het legt uit hoe je ervaringsleren op een eenvoudige maar krachtige manier samen met je klasgroep, kan verbreden en verdiepen.
Met een specifieke uitdaging voor de klasleerkracht zelf ...

Reflectie : wat heeft het filmpje jou geleerd?

Reflectie : beschrijf het pedagogisch didactisch handelen van de leerkracht?

Reflectie : wat zouden we precies bedoelen met 'succescriteria'?

Reflectie : is er iemand met een gelijkaardig voorbeeld uit zijn/haar klaspraktijk?

Werken met succescriteria

Definitie succescriteria :

Standaarden beschreven in concreet en observeerbaar gedrag op basis waarvan je succes kan afmeten.

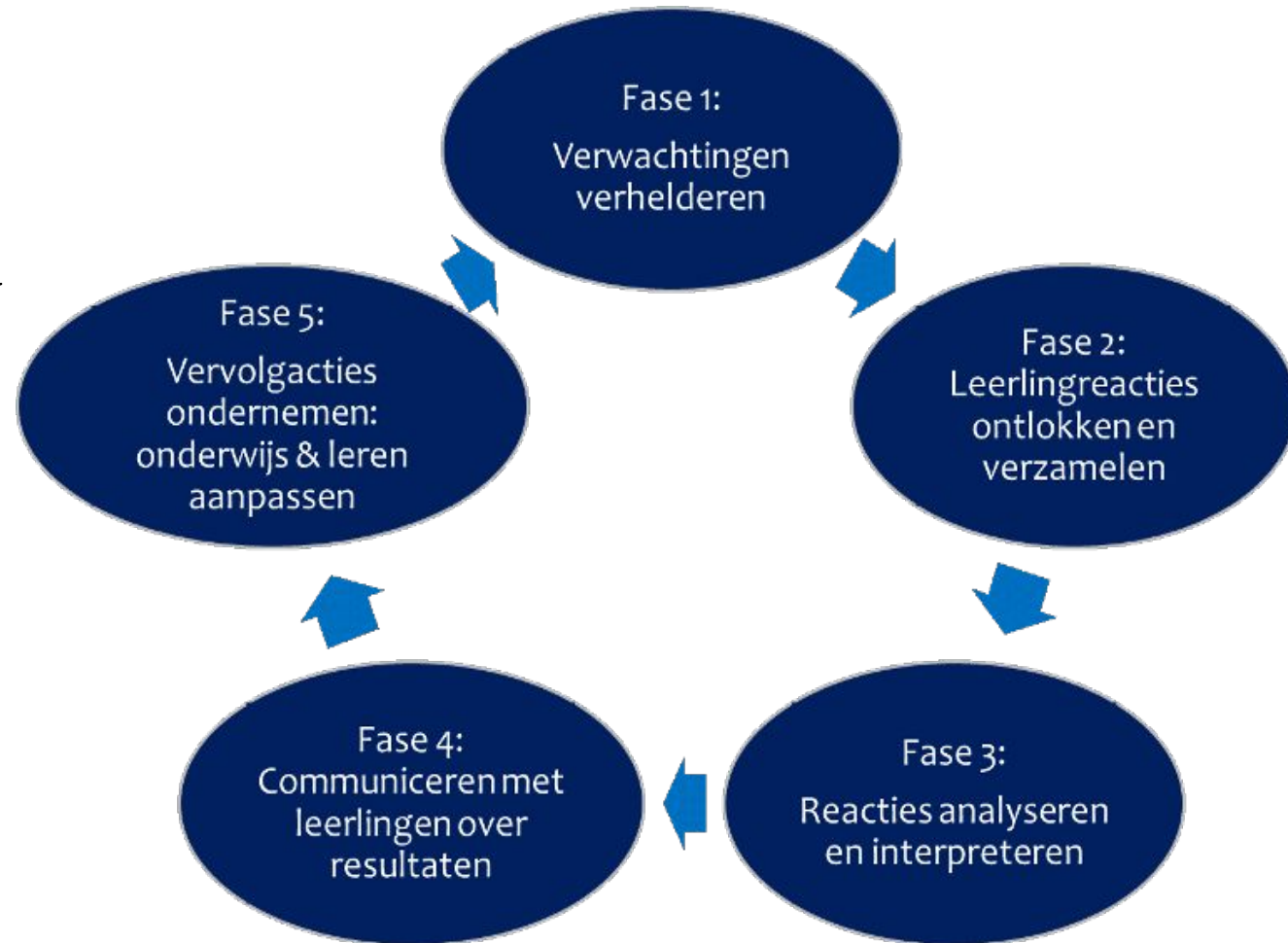
(Die standaarden kan de leerkracht bepalen, sterker nog om dat met je klasgroep samen op te maken.)

(Bijv starten vanuit voorbeelden om er kwaliteiten uit te filteren en criteria te bepalen > dan pas aan het werk gaan > eigen of elkaars werk spiegelen aan de opgestelde criteria)

Citaat John Hattie :

Lesgeven zonder leerdoelen gaat nog wel.
Leren zonder succescriteria is 'hopeless'.

Zonder succescriteria geen feedbackfase, geen zelfreflectie, geen zelfregulering mogelijk.

Voorbeeld rubrics/succescriteria van een *presentatie*

Categorie	Succescriteria	Weging			
Houding	Rechtop, zelfverzekerd Gebaren Klas inkijken	20	20	20	20
Inhoud	Opbouw Korte samenvatting Cliffhanger Thema (theorie)	30	30	40	30
Taalgebruik	Begrijpelijke woorden Articuleren, vlot praten Enthousiast (niet te), goede argumenten Hard genoeg praten	20	20	10	20
Presentatie	Aandacht voor humor en originaliteit Stemgebruik	30	30	30	30

Uitdaging: zelf rubrics/succescriteria maken

- Wie kan een praktijkvoorbeeld noemen?
- Wie zag elders gelijkaardige ideeën?
- Wie ziet mogelijkheden om ergens te starten?
- Welke kleine of grote plannen kunnen we maken?

- Voor wie (nog) meer wil: straks extra achtergrond en bronnen.
- Voor wie niet kan wachten: straks krijg je persoonlijke werktijd of werk je liever samen iets uit?

Werktijd : mezelf verdiepen

Waar wil ik (nog) meer over weten?

Wat wil ik vasthouden of verder onderzoeken?

- [Interview met Kris van den Brande over duurzaam onderwijs](#)
- [Zoeken in boeken](#)
- [Flipperkast onepager](#)
- [Flipperkast volledig boekje](#)
- [Filmpje Taxonomie van Bloom: praktijkvoorbeelden](#)
- [Taxonomie van Bloom: samenvattende tekst](#)
- [Taxonomie van Bloom: uitgebreider artikel \(kritiek en nuance\)](#)
- [Bloom-waaier](#)
- [Filmpje vlinder](#)
- [Filmpje succescriteria en formatief evalueren](#)
- [Werken met succescriteria of rubrics](#)
- [SLO leerplannen](#)